

CHRZEST KSIĘCIA MIESZKA I

„Kościół przyniósł Polsce Chrystusa, to znaczy klucz do zrozumienia tej wielkiej i podstawowej rzeczywistości, jaką jest człowiek. Nie można bez Chrystusa zrozumieć dziejów Polski. Tego, co naród polski wniósł w rozwój człowieka i człowieczeństwa, co w ten rozwój również dzisiaj wnosi, nie sposób zrozumieć i ocenić bez Chrystusa”¹.

„Wiemy przecież, że przedziwnym zrządzeniem Opatrzności weszliśmy jako naród na arenę historii świata przez chrzest święty. Tak więc dzieje naszego narodu – bogate i trudne dzieje – narodziły się poprzez chrzest i w chrzcie narodził się nasz polski naród”².

Poprzez chrzest Polska stała się częścią Europy chrześcijańskiej i znalazła się w grupie państw cywilizacji łacińskiej, dlatego początek chrystianizacji naszego kraju uważa się za symboliczną cezurę polskiej państwowości. Polska jako naród wyszła z dziejowej prehistorii i zaistniała historycznie. Władca Polski książę Mieszko I stał się równorzędnym partnerem władców państw chrześcijańskich, a Polska zyskała opiekę Stolicy Apostolskiej³. Bez chrztu księcia Mieszka I i bez Kościoła katolickiego nie byłoby dzisiaj na mapie europejskiej Polski⁴.

---

¹ Słowa Jana Pawła II w czasie pierwszej pielgrzymki do Polski w 1979 r. cytuję za M. Bochenek, *Narodowe wotum*, „Nasz Dziennik” 18 X 2016, s. 10.

² Cyt. za J. Wilder, *Polskie chrześcijaństwo, 1050 lat historii*, Warszawa 2015, s. 4.

³ *List marszałka Sejmu RP Marka Kuchcińskiego i marszałka Senatu RP Stanisława Karczewskiego*, „Nasz Dziennik” 14 IV 2016, s. 3.

⁴ *Bez chrztu nie byłoby Polski. Wywiad z prof. dr. hab. Krzysztofem Ożógiem*, „Dobre nowiny” nr 1/20/kwiecień 2016, s. 4; Prof. J. Łojek w pracy pt.: „Kalendarz historyczny. Polemiczna historia Polski” (Warszawa 1994, s. 12) napisał: „Akt dokonany w 966 roku jest po dziś dzień najważniejszym i najbardziej decydującym posunięciem polityczno-kulturowym w całej historii Polski”

Mieszko I urodził się około 930 roku, a rządy w Polsce sprawował w latach 960-992⁵.

1. Chrzest Wiślan

Badania naukowe przyjmują istnienie dwóch ośrodków państwowotwórczych na polskich ziemiach. Pierwszym z nich było Państwo Wiślan⁶. Pierwsza wzmianka o chrześcijaństwie na terenie Państwa Wiślan pochodzi z „Żywota świętego Metodego” zwanego też Legendą Panońską. Oto jej tekst:

„Pogański Książę, bardzo potężny siedząc w Wiśle, urągał chrześcijanom i szkody im wyrządzał posławszy więc do niego rzekł Metody: dobrze byłoby gdybyś dał się ochrzcić dobrowolnie na swej ziemi, bo inaczej będziesz wzięty w niewolę i zmuszony przyjąć chrzest na ziemi cudzej, wspomnisz moje słowo”⁷

Chrzest księcia Wiślan dokonał się prawdopodobnie około 880 roku. O dotarciu chrześcijaństwa do Państwa Wiślan mówią odkrycia archeologiczne w Wiślicy⁸. W 1958 roku odkryto bowiem fundamenty kościoła św. Mikołaja w Wiślicy z X wieku oraz gipsową misę do chrztu zbiorowego⁹

Należy tu też zauważyć, iż chrześcijaństwo propagowane w Państwie Wielkomorawskim przez św. Cyryla i Metodego oraz ich uczniów należało do rzymsko-słowiańskich, a nie do obrządków wschodnich¹⁰. Po śmierci św. Metodego w 885 roku papież Stefan V († 881) zakazał sprawowania liturgii w obrządku rzymsko-słowiańskim. Nie można więc przypisywać liturgii rzymsko-słowiańskiej, propagowanej przez Apostołów Słowian, większego

⁵ K. Janicki, *Mieszko I*, w: 966. *Narodziny Polski*, red. J. Baczyński, Warszawa 2016, s. 77.

⁶ J. Wilder, *Polskie chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 4.

⁷ Cyt. za J. Wilder, *Polskie chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 4.

⁸ J. Molka, *Wszystko o chrzcie świętym...*, s. 46.

⁹ *Kolegiata Narodzenia NMP w Wiślicy*, Kraków – Michałowice I, druk: Wydawnictwo Czuwajmy (brak roku wydania oraz stron).

¹⁰ J. Swastek, *Początki chrześcijaństwa w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny”, 8/2000, nr 1, s. 25.

znaczenia na terenie Państwa Wiślan, ale też nie należy jej całkiem wykluczać¹¹.

Ziemie Polski południowej (Śląsk oraz ziemie wiślańsko-łędziańskie po rzeki Bug oraz Styr) znalazły się, po przyłączeniu ich do Czech, pod jurysdykcją biskupa ratybońskiego (Czechy i Śląsk) oraz passawskiego (Morawy i tereny dawnego Państwa Wiślan)¹². Chrześcijaństwo zachodnio-rzymskie odznaczało się w X wieku wielką żywotnością, choć instytucja papieska przeżywała jeden z największych kryzysów. Chrześcijaństwo w tym czasie docierało do krajów Europy środkowo-wschodniej¹³. Jednym ze śladów chrześcijaństwa w Polsce południowej na przełomie X i XI wieku jest działalność eremicka i ewangelizacyjna św. Andrzeja Świerada, urodzonego w X wieku w Małopolsce południowej i pracującego tamże oraz na Słowacji i na Śląsku, nade wszystko w Oławie oraz jej okolicach w XI wieku¹⁴. Wraz ze św. Świeradem mieli ewangelizować ziemie Małopolski południowej św. Just (Tęgorozę) oraz św. Urban (Iwkowa)¹⁵.

2. Państwo Mieszka I

Kupiec żydowski z Hiszpanii Ibrahim ibn Jakub w relacji z około 963 roku z podróży do krajów słowiańskich tak się wyraził o państwie Mieszka I:

„A co się tyczy kraju Mesko, to [jest] on najrozleglejszy z ich [tzn. słowiańskich] krajów. Obfituje on w żywność, mięso, miód, i rolę orną [lub: rybę]. Pobieranie przez niego [tj. Mieszka] podatki [lub: opłaty] [stanowią] odważniki handlo-

¹¹ Zob. J. Mandziuk, *Początki chrześcijaństwa na Śląsku*, (mps) s. 4.

¹² G. Labuda, *Pierwsze państwo polskie*, Kraków 1989, s. 16.

¹³ J. Swastek, *Początki chrześcijaństwa w Polsce...*, dz. cyt., s. 26.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, Kraków 1998, s. 111-112; zob. H. Kapiszewski, *Eremita Świrad na ziemi rodzinnej*, „Nasza Przyszłość” 23 (1966), s. 65-103; S. Pietrzak, *Początki chrześcijaństwa w Europie Środkowowschodniej w odniesieniu do Małopolski i rejonu środkowego Dunajca*, „Almanach sądecki”, rok VII, nr 4 (25), Nowy Sącz 1998, s. 13-18; J. Swastek, *Święty Andrzej Świerad i jego kult w średniowiecznej Oławie*, w: A. Szafuński, *Św. Andrzej Świerad na tle dziejów miasta Oławy*, Oława 2000, s. 33-47.

we. [Idą] one [na] żołąd jego mężów [lub: piechurów]. Co miesiąc [przypada] każdemu [z nich] oznaczona [dosł. wiadoma] ilość z nich. Ma on trzy tysiące pancernych [podzielonych na] oddziały, a setka ich znaczy tyle co dziesięć setin innych [wojowników]. Daje on tym mężom odzież, konie, broń i wszystko, czego tylko potrzebują. A gdy jednemu z nich urodzi się dziecko, on [tj. Mieszko] każe mu wypłacać żołąd od chwili urodzenia [dosł. w godzinie, w której się rodzi], czy będzie płci męskiej czy żeńskiej. A gdy [dzieci] dorośnie, to jeżeli jest mężczyzną, żeni go i wypłaca za niego dar ślubny ojcu dziewczyny, jeżeli zaś jest płci żeńskiej [dosł. kobietą], wydaje ją za męża i płaci dar ślubny jej ojcu. A dar ślubny [jest] u Słowian znaczny, w czym zwyczaj ich [jest] podobny do zwyczajów Berebrów. Jeżeli mężowi urodzą się dwie lub trzy córki, to one [stają się] powodem jego bogactwa, a jeżeli mu się urodzi dwóch chłopców, to [staje się] to powodem jego ubóstwa”¹⁶.

O Słowianach tak się wyraził:

„Słowianie są skorzy do zaczepki i gwałtowni i gdyby nie ich niezgoda, wywołana mnogością rozwidleń ich gałęzi i podziałów na szczepy, żaden lud nie zdołałby im sprostać w sile”¹⁷

Ibrahim ibn Jakub w swej relacji z 963 roku z podróży do krajów słowiańskich podał, że z państwem Mieszka sąsiaduje na wschodzie Ruś, a na północy Prusacy, którzy mają osobny język. Słyną z męstwa. Na zachód od państwa Mieszka mieszkali Wielcy. Walczyli oni z Mieszkiem. Ich siła bojowa była wielka. Nie mieli oni jednak króla. Na południu państwo Mieszka sięgało do Krakowa, a na zachodzie do Odry¹⁸.

Początki państwa polskiego toną w pomroce dziejów. Na karty historii Mieszko I trafił przez ożenek z czeską Dąbrówką (Dobra-

¹⁶ *Teksty źródłowe do ćwiczeń z historii Polski średniowiecznej (do roku 1492)*, wybrała L. Matusik, Wrocław 1972, s. 19.

¹⁷ Cyt. za C. Bartnik, *Ojczyzna ma...*, „Nasz Dziennik” 30 IV – 1 V 2016, s. M 11.

¹⁸ *Teksty źródłowe do ćwiczeń*, dz. cyt., s. 19-20; *Chrzest Mieszka i Polan. Z prof. Jerzym Strzelczykiem rozmawia Mirosław Maciorowski*, „Gazeta Wyborcza” nr 15/221/11 IV 2016, s. 6.

wą). Tego typu ożenki były wówczas umowami między państwami¹⁹. Przez przyjęcie chrztu przez Mieszka Polska nie stała się zjawiskiem przemijającym, jak Państwo Wielkomorawskie, które upadło na początku X wieku czy Związek Wielecki, który do XIII wieku opierał się niemieckiemu cesarstwu, ale uległ germanizacji, czy Państwo Jaćwingów, mające własny język oraz własną kulturę, ale zostało zniszczone w latach 1278-1289 przez Krzyżaków²⁰.

3. Relacje z sąsiadami

Polska przez przyjęcie chrztu ocaliła swoją państwowość i uniknęła losu narodów – jak to trafnie zauważył prof. Jerzy Strzelczyk – o których się już dzisiaj nie wspomina²¹. Jednakże traktowanie chrztu księcia Mieszka I jako antyniemieckiego nastawienia jest już obecnie przestarzałą teorią. Ziemie obu państw nie graniczyły ze sobą. Dzielił je bufor w postaci pasa ziem zamieszkałych przez ludność połabskiej Słowiańszczyzny²².

Bardzo długo utrzymywało się w polskiej historiografii przekonanie, że chrzest Polski był wynikiem politycznych kalkulacji i że wynikał z niemieckiego zagrożenia. Jednakże Mieszko I czuł się zagrożony nie tyle przez Niemców, ale przez słowiański Związek Wielecki sprzymierzony z Czechami²³. Przy pomocy wojsk czeskich Książę Mieszko pokonał w 967 roku Wioletów, a ich przywódca Wichman, wuj Dobrawy, poniósł śmierć²⁴. W 972 roku Mieszko pokonał pod Cedynią Hodona margrabię Marchii Wschodniej, a Hodon dostał się do niewoli²⁵. Księżciu Mieszkowi

¹⁹ L. Będkowski, J. Baczyński, *Zagadka narodzin*, w: 966. *Narodziny Polski*, red. L. Będkowski, Warszawa 2016, s. 3.

²⁰ J. Swastek, *Początki chrześcijaństwa w Polsce...*, dz. cyt., s. 24.

²¹ *Chrzest Mieszka i Polan. Z prof. J. Strzelczykiem rozmawia M. Maciorowski...*, art. cyt., s. 7.

²² M. Balon, *Ilustrowana historia polskiego Kościoła*, Wrocław 2016, s. 11.

²³ *Dzięki Mieszkowi nie zostaliśmy wchłonięci przez Ruś. Rozmowa z prof. Krzysztofem Ożógiem autorem dzieła 966. Chrzest Polski, nagrodzonej tytułem „Książka Roku 2015”*, „WPiS” nr 2, 17 II – 16 III 2016, s. 20.

²⁴ Tamże.

²⁵ J. Mandziuk, *Początki chrześcijaństwa na Śląsku*, dz. cyt., s. 4; J. Kadlec, *Czechy. Dzieje Kościoła*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. III, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin 1979 kol. 797-799; J. Wolny, *Czesko-*

udało się rozbić groźne dla siebie przymierze wielecko-czeskie. Czesi pod jego wpływem porzucili swych sprzymierzeńców ze Związku Wieleckiego i związali się z Mieszkiem I oraz Polanami, a wyrazem tego był ślub księcia Mieszka z Dąbrówką (Dobrawą) córką księcia Bolesława Okrutnego, zwanego też Srogim; książe Bolesław Okrutny, urodzony w 903 roku, przeszedł do historii jako morderca swego brata św. Waclawa w 929 (wuja Dobrawy). Warto tu nadmienić, iż władca Czech Bożywoj przyjął najprawdopodobniej chrzest w 885 roku z rąk św. Metodego, a jego syn Wratysław i wnuk św. Waclaw przyczynili się w dużym stopniu do ugruntowania religii katolickiej w Czechach. Około 921 roku w granicach Czech znalazła się część Śląska na czele z Wrocławiem. Nazwa „Wrocław” wywodzi się od księcia czeskiego Wratysława I. Z jego fundacji została wzniesiona kaplica św. Prokopa w Henrykowie. Na miejscu tej kaplicy zbudowano klasztor cysterski w tej miejscowości²⁶.

Święty Waclaw męczennik był wnukiem księcia Wratysława. Dziećmi księcia Bolesława Okrutnego, prócz Dobrawy, byli Maria Młoda ksieni Benedyktynek w Pradze (od 970 r.), książe Bolesław II oraz Benedyktyn Strachkwas, który po przyjęciu sakry biskupiej dostał rozstroju nerwowego. Jego brat Bolesław II Pobożny (973-999), następca księcia Bolesława Okrutnego dokonał w 995 roku w Libicach – wraz z rodem Wrszowców – okrutnego mordu czterech braci św. Wojciecha²⁷.

Pogańskie życie księcia Mieszka I nie osłabiło jego pozycji politycznej w Europie. Co więcej, dawało mu poczucie bezpieczeństwa wśród pogańskich państw środkowo-wschodniej Europy. Natomiast przyjęcie chrześcijaństwa wydawało się przedsięwzięciem ryzykownym, a nawet zagrażającym jego państwu, złożonemu z różnych plemion pogańskich i przywiązanych nieraz bardzo mocno do swych przekonań religijnych. Co więcej, mógł się on liczyć z buntem swych poddanych, niezadowolonych z przyjęcia

---

-polskie kontakty religijne, w: *Encyklopedia katolicka*, t. III, kol. 803-805; J. Nastalska-Wiśnicka, *Waclaw św.*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. XX, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, kol. 129-131.

²⁶ J. Mandziuk, *Początki chrześcijaństwa na Śląsku*, dz. cyt., s. 5-6.

²⁷ *Prawdy szukajmy u źródła. Z arcybiskupem Markiem Jędraszewskim metropolitą łódzkim, zastępcą przewodniczącego KEP rozmawia A. Skopińska*, „Niedziela” 28 II 2016, s. 8.

chrześcijaństwa. Chrzest księcia Mieszka I, jak to trafnie zauważył abp prof. dr hab. Marek Jędraszewski, łączył się z niebezpieczeństwem utraty życia. Abp Jędraszewski zaliczył pierwszego historycznego władcę państwa polskiego – obok św. Maksymiliana Marii Kolbego, św. Urszuli Ledóchowskiej, św. Faustyny Kowalskiej, Sługi Bożego kardynała Stefana Wyszyńskiego, bł. Ks. Jerzego Popiełuszki oraz św. Jana Pawła II Wielkiego – do grona Bożych szaleńców. Wyraził jednocześnie nadzieję, iż takich szaleńców nie zabraknie Polsce w przyszłości. Są oni narodowi bardzo potrzebni, gdyż, jak to trafnie podkreślił św. Jan Paweł Wielki w encyklice *Laborem exercens*, demokracja bez wartości „może przekształcić się w jawny lub zakamuflowany totalitaryzm, jeśli zatraci swoje odniesienie i szacunek do podstawowych wartości”²⁸.

W 966 roku państwo księcia Mieszka I było otoczone przez pogańską Ruś, Skandynawię, Prusy, Węgry oraz pogańskie kraje Słowian połabskich, sąsiadujących z niemieckim cesarstwem. Ojciec Dobrawy, książę Bolesław Okrutny, nie przejmował się zbytnio zasadami życia chrześcijańskiego i nie naciskał polskiego władcy na przyjęcie chrztu²⁹.

4. Przekazy historyczne o chrzcie Mieszka I

Najstarsza informacja o chrzcie księcia Mieszka I znajduje się w kronice biskupa merseburskiego Thietmara (975-1018). Podkreślił w niej, iż do przyjęcia chrztu przez niego przyczyniła się najwięcej Dąbrówka (Dobrawa), córka księcia Bolesława Okrutnego. W jego kronice znalazły się następujące słowa na temat konwersji Mieszka księcia polskiego:

„Dlatego przedstawię resztę czynów znakomitego księcia Polan Mieszka, o którym pisałem szeroko w poprzednich księgach. W czeskiej krainie pojął on za żonę szlachetną siostrę Bolesława Starszego, która okazała się w rzeczywistości taką, jak brzmiało jej imię. Nazywała się bowiem po słowiańsku Dobrawa, co w języku niemieckim wyklada się: dobra. Owa

²⁸ Tamże.

²⁹ M. Balon, *Ilustrowana historia*, dz. cyt., s. 11-12.

wyznawczyni Chrystusa, widząc swego małżonka pogrążonego w wielorakich błędach pogaństwa, zastanawiała się usilnie nad tym, w jaki sposób mogłaby go pozyskać dla swojej wiary. Starła się go zjednać na wszelkie sposoby, nie dla zaspokojenia trzech żądź tego zepsutego świata, lecz dla korzyści wynikających z owej chwalebnej i przez wszystkich wiernych pożądanej nagrody w życiu przyszłym.

Umyślnie postępowała ona przez jakiś czas zdrożnie, aby później móc długo działać dobrze. Kiedy mianowicie po zawarciu wspomnianego małżeństwa nadszedł okres wielkiego postu i Dobrawa starła się złożyć Bogu dobrowolną ofiarę przez wstrzymywanie się od jedzenia mięsa i umartwianie swego ciała, jej małżonek namawiał ją słodkimi obietnicami do złamania postanowienia. Ona zaś zgodziła się na to w tym celu, by z kolei móc tym łatwiej zyskać u niego posłuch w innych sprawach. Jedni twierdzą, iż jadła ona mięso w okresie jednego wielkiego postu, inni zaś, że w trzech takich okresach. Dowiedziałeś się przed chwilą, czytelniku, o jej przewinie, zważ teraz, jaki owoc wydała jej zbożna intencja. Pracowała więc nad nawróceniem swego małżonka i wysłuchał jej miłościwy Stwórca. Jego nieskończona łaska sprawiła, iż ten, który Go tak srogo prześladował, pokajał się i pozbył na ustawiczne namowy swej ukochanej małżonki jadu przyrodzonego pogaństwa, chrztem świętym zmywając plamę grzechu pierworodnego. I natychmiast w ślad za głową i swoim umiłowanym władcą poszły ułomne dotąd członki spośród ludu i w szatę godową przyodziane, w poczet synów Chrystusowych zostały zaliczone. Ich pierwszy biskup Jordan ciężką miał z nimi pracę, zanim, niezmordowany w wysiłkach, nakłonił ich słowem i czynem do uprawiania winnicy Pańskiej. I cieszył się wspomniany mąż i szlachetna jego żona z ich legalnego już związku, a wraz z nimi radowali się wszyscy ich poddani, iż z Chrystusem zawarli małżeństwo³⁰.

Z kroniką biskupa merseburskiego Thietmara koresponduje znacznie późniejsza kronika Galla Anonima opisująca dzieje Pol-

³⁰ *Teksty źródłowe do ćwiczeń*, dz. cyt., s. 24-25.

ski do 1113 roku. Poniżej przytaczam jego słowa na temat chrztu księcia Mieszka I i jego ślubu z Dąbrówką:

„Mieszko objawszy księstwo zaczął dawać dowody zdolności umysłu i sił cielesnych i coraz częściej napastować ludy [sąsiednie] dookoła. Dotychczas jednak w takich pograżony był błędach pogaństwa, że wedle swego zwyczaju siedmiu żon zażywał. W końcu zażądał w małżeństwo jednej bardzo dobrej chrześcijanki z Czech, imieniem Dąbrówka. Lecz ona odmówiła poślubienia go, jeśli nie zarzuci owego zdrożnego obyczaju i nie przyrzeknie zostać chrześcijaninem. Gdy zaś on [na to] przystał, że porzuci ów zwyczaj pogański i przyjmie sakramenta wiary chrześcijańskiej, pani owa przybyła do Polski z wielkim orszakiem [dostojników] świeckich i duchownych, ale nie pierwszej podzieliła z nim łożę małżeńskie, aż powoli a pilnie zaznajamiając się z obyczajem chrześcijańskim i prawami kościelnymi, wyrzekł się błędów pogaństwa i przeszedł na łono matki-Kościola.

Pierwszy więc książę polski Mieszko dostąpił łaski chrztu za sprawą wiernej żony; a dla sławy jego i chwały w zupełności wystarczy [jeśli powiemy], że za jego czasów i przez niego Światłość niebiańska nawiedziła królestwo polskie. Z tej to bowiem błogosławionej niewiasty spłodził sławnego Bolesława, który po jego śmierci po męsku rządził królestwem i za łaską Bożą w taką wzrósł cnotę i potęgę, iż ozłocił – że tak powiem – całą Polskę swą zacnością. Któż bowiem zdoła godnie opowiedzieć jego mężne czyny i walki stoczone z narodami okolicznymi, a cóż dopiero na piśmie przekazać [je] pamięci? Czyż to nie on ujarzmił Morawy i Czechy, a w Pradze stolec książęcy zagarnął i swym zastępcom go poruczył? Czyż to nie on wielokroć pokonał w bitwie Węgrów i cały ich kraj aż po Dunaj zagarnął pod swoją władzę? Nieposkromionych zaś Sasów z taką mocą poskromił, że w środku ich ziemi żelaznymi słupami [wbitymi] w rzece Sali oznaczył granice Polski. Czyż zresztą potrzeba dokładnie wymieniać jego zwycięstwa i tryumfy nad ludami niewiernymi, skoro wiadomo, że je niejako swymi stopami podeptał! On to bowiem Selencję, Pomorze i Prusy do tego stopnia albo starł, gdy się przy pogaństwie

upierały, albo też, nawrócone, umocnił w wierze, iż wiele tam kościołów i biskupów ustanowił za zgodą papieża, a raczej papież [ustanowił je] za jego pośrednictwem. On to również, gdy przybył doń św. Wojciech, doznawszy wielu krzywd w długiej wędrówce, a [poprzednio] od własnego buntowniczego ludu czeskiego – przyjął go z wielkim uszanowaniem i wiernie wypełniał jego pouczenia i zarządzenia. Święty zaś męczennik płonąc ogniem miłości i pragnieniem głoszenia wiary, skoro spostrzegł, że już nieco rozkrzewiła się w Polsce wiara i wzrósł Kościół święty, bez trwogi udał się do Prus i tam męczeństwem dopełnił swego zawodu. Później zaś ciało jego Bolesław wykupił na wagę złota od owych Prusów i umieścił [je] z należytą czcią w siedzibie metropolitalnej w Gnieźnie³¹.

Kronikarz czeski Kosmas z Pragi († 1125) nazwał w swej kronice Dąbrówkę kobietą „nad miarę bezwstydną”³². Wystawił również bardzo złą opinię jej małżonkowi, księciu Mieszkowi po odebraniu przez niego Czechom Krakowa i oślepieniu księcia czeskiego Bolesława, następcy księcia Bolesława II³³.

5. Okoliczności chrztu księcia Mieszka I

Istnieje po dzień dzisiejszy spór co do miejsca chrztu księcia Mieszka I. Według prof. Jerzego Strzelczyka tego sporu nie da się nigdy rozstrzygnąć³⁴. Istnieje też spór co do daty chrztu Mieszka I³⁵. Historyk polski ks. Jan Długosz (1415–1480) utrzymuje, iż chrzest pierwszego polskiego władcy odbył się w 965 roku³⁶. Różnice językowe między Polakami a Czechami nie były w X wieku zbyt duże. Można przypuszczać, iż księżna Dąbrówka porozumiewała się ze swym małżonkiem bez tłumacza³⁷. Niektórzy historycy

³¹ Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, przekład R. Grodecki, wstęp i opracowanie M. Plezia, Wrocław 2008, s. 17-19.

³² *Teksty źródłowe do ćwiczeń*, dz. cyt., s. 26.

³³ Tamże, s. 28-29.

³⁴ *Chrzest Mieszka i Polan*, dz. cyt., s. 6.

³⁵ A. Nowak, *Poprawianie chrztu*, „Gość Niedzielny” nr 18 (2016), s. 74.

³⁶ J. Swastek, *Polityczne, społeczne i religijne konsekwencje chrztu Polski* (mps), s. 5.

³⁷ *Chrzest Mieszka i Polan*, dz. cyt., s. 7.

wskazują jako miejsce chrztu księcia Mieszka I Ratyzboną. Czechy znajdowały się do 973 roku w granicach biskupstwa ratybońskiego, założonego w 739 roku przez patrona Niemiec, św. Bonifacego³⁸. Biskupstwo w Pradze powstało dopiero w 973 roku. Jego pierwszym ordynariuszem był mnich benedyktyński Dytmar (973–982).

Mieszko wraz z chrztem przyjął sakrament bierzmowania. Tego sakramentu udzielali wówczas biskupi. W Ratyzbonie zważonej wówczas ze względu na wysoki poziom kultury duchowej i materialnej, niemieckimi Atenami – istniało opactwo św. Emmerana. Opat tego benedyktyńskiego opactwa posiadał sakrę biskupią. On też mógł udzielić księciu Mieszkowi sakramentu chrztu oraz bierzmowania. Z tego opactwa oraz z Nowej Korbei i z Fuldy rekrutowali się pierwsi misjonarze ewangelizujący Polaków³⁹.

Polska w 966 roku nie miała konsekrowanego biskupa. Pierwszy biskup polski Jordan – ordynariusz ziem polskich, przyjął sakrę biskupią dopiero w 968 roku w Rzymie z rąk papieża Jana XIII. Papież ten wręczył przy tej okazji miecz, którym św. Piotr uciął ucho Malchusowi. Miecz ten znajduje się obecnie w Muzeum Archidiecezjalnym w Poznaniu⁴⁰. Biskup Jordan nie podlegał żadnej metropolii; podlegał bezpośrednio Stolicy Apostolskiej (prof. Gerard Labuda)⁴¹.

Historyk Jerzy Dowiat twierdzi, iż Mieszko otrzymał na chrzcie imię Michał, co oznacza zdrobniałe imię Mieszko⁴². Biskup Merseburga Thietmar nazwał pierwszego władcę polskiego „Miseco”⁴³.

Historyk mediewista z Poznania, profesor Tomasz Jurek twierdzi, że książę Mieszko I został najprawdopodobniej ochrzczony na dworze cesarza Ottona I. Był on w sojuszu z cesarzem Ottonem I od 963 roku. W 967 roku Mieszko I jest już nazywany we współ-

³⁸ S. Wróblewski, *Tajemnica chrztu Polski*, „Nowe Życie”, nr 5 (221), s. 6.

³⁹ J. Mandziuk, *Początki chrześcijaństwa na Śląsku*, dz. cyt., s. 4.

⁴⁰ J. Wieliczka-Szarkowa, *Wielka Sobota 966. Poznań, Gniezno, a może Ostów Lednicki – gdzie odbył się chrzest Mieszka?*, „Nasz Dziennik”, 12 IV 2016, s. 9.

⁴¹ *Chrzest Mieszka i Polan*, dz. cyt., s. 6.

⁴² B. Kumor, *Historia Kościoła, część II. Wczesne chrześcijaństwo*, Lublin 1973, s. 135; J. Swastek, *Początki chrześcijaństwa*, dz. cyt., s. 29.

⁴³ M. Balon, *Ilustrowana historia*, dz. cyt., s. 11.

czesnym źródle saskim przyjacielem cesarza (*amicus imperatoris*). Według prof. Andrzeja Nowaka, wybitnego historyka polskiego, Kwedlinburg oraz Magdeburg należy dodać do możliwych miejsc chrztu Mieszka I oraz postawić znak zapytania, gdy chodzi o roczną datę tego wydarzenia, gdyż chrzest księcia Mieszka I mógł odbyć się w 965 lub 966 roku⁴⁴.

Wybitny historyk polski prof. Jerzy Strzelczyk utrzymuje, iż chrzest księcia Mieszka I odbył się na terytorium państwa polskiego w Poznaniu, Gnieźnie lub na Ostrowiu Lednickim⁴⁵. Źródła niemieckie pierwszego w Polsce biskupa Jordana oraz jego następcę biskupa Ungera († 1012) określają mianem biskupa poznańskiego⁴⁶.

6. Konsekwencje chrztu Mieszka I dla państwowości polskiej i chrystianizacji kraju

Chrzest Polski ułatwił jednoczenie plemion polskich. Około 990 roku w granicach państwa polskiego znalazł się Śląsk oraz Małopolska⁴⁷. Książę Mieszko I wraz ze swoją drugą żoną Odą (ekszakonnica z Kalbe) po zgonie Dąbrówki († 997) wystawił w 991 roku dokument *Dagome iudex et Ote senatrix*, w którym przekazał swe państwo wraz z małżonką Stolicy Apostolskiej⁴⁸. Dokument ten gwarantował nienaruszalność granic jego państwa⁴⁹. Przez ten dokument zmierzał on do uzyskania pełnej niepodległości państwowej poprzez utworzenie metropolii kościelnej oraz uzyskanie korony dla siebie lub dla swego syna⁵⁰.

Państwo Polan ukazane w tym dokumencie *Dagome iudex et Ote senatrix* odpowiada – jak twierdzi prof. Jerzy Strzelczyk – dzisiejszej mapie Polski. Kraków był poza granicami państwa

⁴⁴ A. Nowak, *Poprawianie chrztu*, „Gość Niedzielny”, 1 V 2016, nr 18, s. 74.

⁴⁵ *Chrzest mieszka i Polan*, dz. cyt., s. 6.

⁴⁶ Tamże, s. 6.

⁴⁷ J. Strzelczyk, *Historia powszechna. Średniowiecze*, Poznań 2008, s. 110.

⁴⁸ Z. Zieliński, *Odbicie rzeczywistości Bożej w świecie*, Poznań 2011, s. 87.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ M. Banaszak, *Dagome iudex*, „Przegląd katolicki”, nr 26, 22-29 XII 1991, s. 19.

Mieszka I. Tereny, które król Bolesław Chrobry usiłował przyłączyć do Polski okazały się nietrwałymi zdobyczami⁵¹.

Misjonarze pracujący w kraju Mieszka I i jego następcy króla Bolesława Chrobrego wraz z popularyzowaniem kultu Jezusa Chrystusa upowszechniali kult Matki Bożej i nadawali mu charakter chrystocentryczny. W innych krajach tego nie czynili ze względu na niebezpieczeństwo politeizmu. Po chrzcie księcia Mieszka I utrwaliło się w jego kraju wezwanie „Jezus Maryja” Obecnie na około 1050 sanktuariów w Polsce aż 755 jest poświęconych Matce Bożej. Inne sanktuaria są poświęcone Jezusowi Chrystusowi i świętym Pańskim.

Do najstarszych sanktuariów maryjnych w Polsce należą: Górka Klasztorna, Bardo, Wambierzyce, zwane śląską Jerozolimą, Krzeszów oraz Jasna Góra. Najstarszą figurą Matki Bożej w Polsce jest najprawdopodobniej figura Matki Bożej Strażniczki Wiary Świętej w Bardzie Śląskim. Za pomocą metody C14 ustalono w 2016 roku, że pochodzi ona z około 1010 r. Wykonana jest z drewna lipowego. Dnia 3 VII 1966 r. arcybiskup dr Bolesław Kominek dokonał jej uroczystej koronacji w Bardzie⁵².

Po chrzcie Polski zanikało wielożeństwo, a przy pogrzebie dostojnika państwowego nie uśmiercano jego żony i bliskich mu ludzi. Zanikały surowe pogańskie obyczaje, a na ich miejsce pojawił się dialog i tolerancja oparte na miłości Boga oraz bliźniego⁵³. Chrześcijanie traktowali życie jako dar Boży. Upowszechniła się też w kraju Mieszka I akcja charytatywna oraz troska o bezdomnych i chorych⁵⁴. Uległy złagodzeniu brutalne kary, jak wrywanie języka, wyłupywanie oczu, kastrowanie⁵⁵.

Po chrzcie księcia Mieszka I dowartościowano rolę kobiety oraz małżeństwa monogamicznego. Poprawiło się położenie osób bezdomnych, chorych i biednych⁵⁶. Eliminowano palenie zwłok.

⁵¹ *Chrzest Mieszka i Polan*, dz. cyt., s. 7.

⁵² M. Zygmunt, *Najstarsza figura Maryi*, „Nasz Dziennik”, 21 IV 2016, s. 18.

⁵³ *List Marszałka Sejmu RP Marka Kuchcińskiego i Marszałka Senatu RP Stanisława Karczewskiego*, „Nasz Dziennik” 14 IV 2016, s. 8.

⁵⁴ C. Bartnik, 966. *Mieszko książę Polski został ochrzczony*, „Nasz Dziennik”, 16-17 IV 2016, Magazyn s. M 11.

⁵⁵ J. Mandziuk, *Początki chrześcijaństwa na Śląsku*, dz. cyt., s. 16.

⁵⁶ Tamże.

Stosowano jednak surowe kary za łamanie postów oraz za grzechy nieczyste.

Wzrastała po chrzcie księcia Mieszka I rola kultu świętych z Matką Bożą na czele. Bez świętych – jak to trafnie określił wybitny historyk śląskiego Kościoła, ks. prof. dr hab. Kazimierz Dola – chrześcijaństwo byłoby anonimowe i bezbarwne, a Biblia byłaby księgą świętą zamkniętą, opatrzoną suchymi komentarzami intelektualistów; święci są jej najlepszymi egzegetami, bo skomentowali ją swoim życiem⁵⁷.

Cesarz Otton III na Zjeździe Gnieźnieńskim w 1000 roku nazwał Bolesława Chrobrego „bratem i współpracownikiem cesarstwa oraz przyjacielem ludu rzymskiego”⁵⁸. Wyraził zgodę na jego koronację i wręczył mu gwóźdź z krzyża Chrystusa oraz włócznię św. Maurycego jako symbole króla chrześcijańskiego. Utworzono wówczas metropolię gnieźnieńską z biskupstwami sufraganiałnymi we Wrocławiu, Krakowie oraz w Kołobrzegu. Metropolia gnieźnieńska przetrwała aż do czasu Prymasa Polski Józefa Glempa. Stanowisko Prymasa Polski o różnych uprawnieniach zniósł Jan Paweł II. Pozostało tylko prymasostwo honorowe⁵⁹

Bibliografia

- Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, przekład R. Grodecki, wstęp i opracowanie M. Plezia, Wrocław 2008.
- Balon M., *Ilustrowana historia polskiego Kościoła*, Wrocław 2016.
- Banaszak M., *Dagome iudex*, „Przegląd katolicki”, nr 26, 22-29 XII 1991, s. 19.
- Bartnik C., 966. *Mieszko książę Polski został ochrzczony*, „Nasz Dziennik”, 16-17 IV 2016, Magazyn s. 11.
- Bartnik C., *Ojczyzna ma...*, „Nasz Dziennik” 30 IV – 1 V 2016, s. 11.
- Bez chrztu nie byłoby Polski. Wywiad z prof. dr. hab. Krzysztofem Ożógiem*, „Dobre nowiny” nr 1/20/kwiecień 2016, s. 4.
- Będkowski L., Baczyński J., *Zagadka narodzin*, w: 966. *Narodziny Polski*, red. L. Będkowski, Warszawa 2016.

⁵⁷ K. Dola, *Kanonizacja świętej Jadwigi na tle rozwoju kultu świętych w Europie XIII w.*, „Colloquium Salutis. Wrocławskie Studia Teologiczne” 16/1984, s. 85; J. Mandziuk, *Początki chrześcijaństwa na Śląsku*, dz. cyt., s. 16.

⁵⁸ C. Bartnik, 966. *Mieszko książę Polski został ochrzczony*, dz. cyt. s. M 11.

⁵⁹ Tamże.

- Chrzest Mieszka i Polan. Z prof. Jerzym Strzelczykiem rozmawia Mirosław Maciorowski*, „Gazeta Wyborcza” nr 15/221/11 IV 2016, s. 6.
- Dola K., *Kanonizacja świętej Jadwigi na tle rozwoju kultu świętych w Europie XIII w.*, „Colloquium Salutis. Wrocławskie Studia Teologiczne” 16/1984.
- Dzięki Mieszкови nie zostaliśmy wchłonięci przez Ruś. Rozmowa z prof. Krzysztofem Ożógim autorem dzieła 966. Chrzest Polski, nagrodzonej tytułem „Książka Roku 2015”* „WPiS” nr 2, 17 II – 16 III 2016, s. 20.
- Janicki K., *Mieszko I, w: 966. Narodziny Polski*, red. J. Baczyński, Warszawa 2016.
- Kadlec J., *Czechy. Dzieje Kościoła*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. III, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin 1979 kol. 797-799.
- Kapiszewski H., *Eremita Świrad na ziemi rodzinnej*, „Nasza Przyszłość” 23 (1966), s. 65-103.
- Kolegiata Narodzenia NMP w Wiślicy*, Kraków – Michałowice I, druk: Wydawnictwo Czuwajmy (brw).
- Kumor B., *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, Kraków 1998.
- Kumor B., *Historia Kościoła, część II. Wczesne chrześcijaństwo*, Lublin 1973.
- Labuda G., *Pierwsze państwo polskie*, Kraków 1989.
- List marszałka Sejmu RP Marka Kuchcińskiego i marszałka Senatu RP Stanisława Karczewskiego*, „Nasz Dziennik” 14 IV 2016, s. 3-8.
- Łojek J., *Kalendarz historyczny. Polemiczna historia Polski*, Warszawa 1994.
- Mandziuk J., *Początki chrześcijaństwa na Śląsku*, (mps).
- Nastalska-Wiśnicka J., *Wacław św.*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. XX, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, kol. 129-131.
- Nowak A., *Poprawianie chrztu*, „Gość Niedzielny” nr 18 (2016), s. 74.
- Pietrzak S., *Początki chrześcijaństwa w Europie Środkowowschodniej w odniesieniu do Małopolski i rejonu środkowego Dunajca*, „Almanach sądecki”, rok VII, nr 4 (25), Nowy Sącz 1998, s. 13-18.
- Prawdy szukajmy u źródła. Z arcybiskupem Markiem Jędraszewskim metropolitą łódzkim, zastępcą przewodniczącego KEP rozmawia A. Skopińska*, „Niedziela” 28 II 2016, s. 8.
- Strzelczyk J., *Historia powszechna. Średniowiecze*, Poznań 2008.
- Swastek J., *Początki chrześcijaństwa w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny”, 8/2000, nr 1, s. 25.
- Swastek J., *Polityczne, społeczne i religijne konsekwencje chrztu Polski* (mps), s. 5.

Swastek J., *Święty Andrzej Świerad i jego kult w średniowiecznej Oławie*, w: A. Szafulski, *Św. Andrzej Świerad na tle dziejów miasta Oławy*, Oława 2000, s. 33-47.

Teksty źródłowe do ćwiczeń z historii Polski średniowiecznej (do roku 1492), wybrała L. Matusik, Wrocław 1972.

Wieliczka-Szarkowa J., *Wielka Sobota 966. Poznań, Gniezno, a może Ostów Lednicki – gdzie odbył się chrzest Mieszka?*, „Nasz Dziennik”, 12 IV 2016, s. 9.

Wilder J., *Polskie chrześcijaństwo, 1050 lat historii*, Warszawa 2015.

Wolny J., *Czesko-polskie kontakty religijne*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. III, kol. 803-805.

Wróblewski S., *Tajemnica chrztu Polski*, „Nowe Życie”, nr 5 (221), s. 6.

Zieliński Z., *Odbicie rzeczywistości Bożej w świecie*, Poznań 2011.

Zygmunt M., *Najstarsza figura Maryi*, „Nasz Dziennik”, 21 IV 2016, s. 18.

Streszczenie

Chryścianizacja ziem polskich była procesem długotrwałym. Pierwszym krokiem była misja cyrylometodiańska, która objęła południowe ziemie naszej ojczyzny: Śląsk oraz kraj Wiślan. Chrzest państwa Wiślan prawdopodobnie dokonał się już w roku 880, co potwierdzają najnowsze badania archeologiczne.

Utrzymywanie, że decyzja Mieszka I o chrzcie była podyktowana poczuciem zagrożenia ze strony Niemiec wydaje się dziś bezpodstawna. Większym zagrożeniem dla Polan był Związek Wielecki, gdyż Wieleci w latach 963-967 kilkakrotnie najeżdżali ziemie zamieszkałe przez Polan. Książę Mieszko zawarł przymierze z Czechami przez małżeństwo z Dobrawą. W roku 972 udało mu się pokonać Wioletów, a ich przywódca, Wichman, poniósł śmierć.

Decyzja o przyjęciu chrześcijaństwa była dla Mieszka niełatwa. Musiał się on liczyć z pogorszeniem stosunków z innymi plemionami Słowian czczących pogańskie bóstwa, a jednocześnie obawiać rozbicia wewnątrz własnego państwa, gdyż Polanie byli mocno przywiązani do swoich wierzeń.

Chociaż okoliczności chrztu, miejsce oraz jego szafarz ciągle budzą wiele wątpliwości i pytań to decyzję Mieszka I, chociaż ryzykowną, należy jednak zaliczyć do niezwykle trafnych. Chrzest

Mieszko ułatwił władcy Polan zjednoczenie ziem swojego nowego państwa, a chrystianizacja przyniosła nową jakość w kulturze i zwyczajach ludności.

Streszcz.: Przemysław Krakowczyk SAC

Słowa kluczowe: Mieszko I, Dąbrówka (Dobrawa), chrzest Polski, chrystianizacja Polski, liturgia słowiańska, Europa środkowa X w.

Abstract

Baptism of Prince Mieszko I

Christianisation of Polish lands was a long-term process. The first step was the mission of Cyril and Methodius, which encompassed the southern lands of our home country: Silesia and the country of the Vistulans. Baptism of the Vistulans probably took place in 880, which is confirmed by the latest archaeological discoveries.

To maintain that the decision of Mieszko I about baptism was dictated by a sense of threat from Germany seems to be unfounded today. The Veleti Union was a greater threat to the Polans, because from 963 to 967 the Veleti invaded the lands inhabited by the Polans several times. Prince Mieszko made a covenant with the Czechs through a marriage with Dobrawa. In 972, he managed to defeat the Veleti and their leader, Wichmann, was killed.

The decision to accept Christianity was not easy for Mieszko. He had to take into account the deterioration of relations with other tribes of Slavs worshiping pagan deities and, at the same time, he feared a breakup within his own country, because the Polans were strongly attached to their beliefs.

Although the circumstances of the baptism, the place and its minister still raise many doubts and questions, Mieszko I's decision, though risky, should be classified as extremely accurate. Baptism of Mieszko made it easier for the rulers of the Polans to

unite the lands of their new country, and Christianisation brought a new quality in the culture and customs of the people.

Tłum: Agnieszka Burakowska

Key words: baptism of Poland, Central Europe in the 10th century, Christianisation of Poland, Dąbrowka (Dobrawa), Mieszko I, Slavic liturgy.

Nota a autorze: ks. prof. Józef Swastek, kapłan archidiecezji wrocławskiej, historyk, hagiograf, były prorektor Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu.